حق موجود

[سچل سرمستؒ جو چونڊ فارسي ڪلام

سنڌي نثري ترجمي سان]

چونڊ، تحقيق ۽ ترجمو

شفقت قادري

روشني

kaptan abro

کیستم من کیستم من کیستم
در تحیر مانده ام تاچیستم

(آءُ ڪير آهيان، آءُ ڪير آهيان، آءُ ڪير آهيان
انهيءَ حيرت ۾ گم آهيان تہ آءُ ڇا آهيان)
— سچل

حق موجود

(سچل سرمست جو چونڊ فارسي ڪلام
سنڌي نثري ترجمي سان)

چونڊ، تحقيق ۽ ترجمو

شفقت قادري

روشني پبليڪيشن
ڪنڊيارو
2017ع

Roshni Book No.845

ڪتاب جو نالو: حق موجود

(سچل سرمست جو چونڊ فارسي ڪلام سنڌي نثري ترجمي سان)

چونڊ، تحقيق ۽ ترجمو: شفقت قادري

ڇاپو پهريون: © روشني 2017ع

ڇپيندڙ: فائين ڪميونيڪيشن، حيدرآباد

ڇپرائيندڙ: روشني پبليڪيشن، ڪنڊيارو سنڌ

قيمت: -/200 روپيا

HAQ MOJOOD

Compiled, Researched & Translated by: **Shafqat Kadri**

Printed: Fine Communication, Hyderabad, Sindh.

Published by: Roshni Publication, Kandiaro

First Edition © Roshni 2017

استاڪسٽ

شاهه لطيف ڪتاب گهر، گاڏي کاتو حيدرآباد
پناڻي بوڪ هائوس اورينٽ سينٽر، حيدرآباد+ ڪنگ پن بڪ شاپ، پريس ڪلب، حيدرآباد
ڪامريڊ عاصم آخوند لائبريري،نسيم نگر چوڪ ، قاسم آباد + ڪامريڊ بوڪ اسٽال، ڄامشورو
شير يزدان بڪ اسٽال پٽ شاهه + حيدري ڪتب خانو پٽ شاهه، ڪاٺياواڙ اسٽور، اردو بازار، ڪراچي
لال بخش نيوز پيپر ايجنٽ، لڪي رابيل ڪتاب گهر، لاڙڪاڻو + رهبر بڪ اڪيڊمي، رابعه سينٽر، لاڙڪاڻو
جاويد بڪ ڊيپو لاڙڪاڻو + نيشنل بوڪ ڊيپو بندر روڊ، لاڙڪاڻو + نوراني بوڪ ڊيپو بندر روڊ، لاڙڪاڻو
عبدالله بڪ ڊيپو بندر روڊ لاڙڪاڻو اشرف بوڪ اسٽال مسجد روڊ، نوابشاهه+ عوامي بوڪ اسٽال مسجد روڊ، نوابشاهه
مڪتبه گلشير، لياقت مارڪيٽ، نواب شاهه+ مڪتبه حافظ اينڊ ڪمپني لياقت مارڪيٽ، نواب شاهه
سليمان اينڊ برادرس، نواب شاهه + شهيد نذير عباسي ڪتاب گهر، نواب شاهه المهراڻ ڪتاب گهر، ڪنڊيارو
حافظ ڪتاب گهر، ڪنڊيارو + العزيز ڪتاب گهر، عمرڪوٽ + ٿر ڪتاب گهر، مٺي ڪنگري بوڪ شاپ، اسٽيشن روڊ، ميرپور خاص
حر ڪتاب گهر،سامهون ماڊل اسڪول ميرپور خاص المهراڻ ادبي ڪتاب گهر، الفقراء منزل سانگهڙ
سليم نيوز ايجنسي، نيو بس اسٽينڊ، دادو + جنيد بوڪ ڊيپو دادو مراد بوڪ ڊيپو،سيوهڻ + عبدالرزاق بوڪ اسٽال ميهڙ
ساحر ڪتاب گهر، ڪونڌي ميهڙ مرچو لال بوڪ ڊيپو بدين + رحيم بوڪ ڊيپو بدين + سوجهرو ڪتاب گهر، بدين
مهراڻ بوڪ سينٽر سکر + ڪتاب مرڪز فريئر روڊ سکر + عزيز ڪتاب گهر، بئراج روڊ سکر، فيضان بوڪ ڊيپو نم جي ڇانؤ سکر
بخاري ڪتاب گهر، بئراج روڊ، سکر + مڪتبه امام العصر، گهوٽڪي سنڌ ڪتاب گهر، شڪارپور + مولوي عبدالحئي شڪارپور
تهذيب نيوز ايجنسي، خيرپور ميرس + خيرپور بڪ شاپ، خيرپورميرس نيشنل بڪ اسٽال پنج گلو چوڪ، خيرپور ميرس
مڪتبه عزيزيه، کهڙا + سچل ڪتاب گهر، درازا، ڪنول ڪتاب گهر، مورو + حافظ ڪتاب گهر،مورو + ظفر ڪتاب گهر،مورو
ميمڻ بوڪ ڊيپو نوشهروفيروز + قاسميه لائبريري، اسپتال روڊ، ڪنڊيارو+ سارنگ ڪتاب گهر، ڪنڊيارو

ارپنا

ماروي! تولاءِ

تون جاڙين تي تہ چو...

منهنجو هڪ سچل..!

پيٽر اوبري، ڪئمبرج يونيورسٽيءَ ۾ فارسي ادب جو پروفيسر ۽ حافظ شيرازيءَ تي پي.ايڇ.ڊي، حافظ شيرازيءَ ۽ عام ايراني ماڻهن جي تعلق بابت لکي ٿو ته ڪيس هڪ ڀيري، وات تي هڪ خراب بس بيٺل نظر آئي. ان بس جو ڪلينر پريرو ويهي ڪو ڪتاب پڙهي رهيو هو. سندس پڙهڻ جي انداز مان لڳو ٿي ته هو پڙهيل ناهي پر پڙهڻ جي ڪوشش ڪري رهيو آهي، جو ان ڪلينر ڪتاب جي اکرن تي آڱر ڦيرائي، پڙهڻ جي ڪوشش پئي ڪئي. ائين ئي جيئن اسان جا ٻار جڏهن پڙهڻ سکندا آهن ته ڪتاب جي اکرن تي آڱر پڻ ڦيرائيندا آهن. پيٽر اوبري جڏهن ڪلينر کان پڇيو ته هو ڇا پڙهي رهيو آهي ته ڪلينر وراڻيو 'ديوانِ حافظ'. پيٽر اوبريءَ کائنس پڇيو ته هو پڙهيل آهي؟ جنهن جي جواب ۾ ڪلينر کيس ٻڌايو ته هو پڙهيل ناهي پر حافظ شيرازيءَ جي ديوان کي ڪتاب طور استعمال ڪندي هو پاڻ پڙهڻ سکي رهيو آهي. پيٽر اوبري اهڙو ئي هڪ ٻيو واقعو بيان ڪندي لکي ٿو ته اڌو گابرو پڙهيل هڪ نوجوان جڏهن کيس ٻڌايو ته، هو شيراز شهر جو رهاڪو آهي ته پيٽر اوبري حافظ شيرازيءَ جي مشهور غزل جي هڪ سٽ:

آن ترک شيرازي بہ دست آرد دل مارا

پڙهي ته ان نوجوان پيٽر اوبريءَ کي باقي سمورو غزل برزبان ٻڌايو. ان جو هڪ سبب اهو بہ آهي ته حافظ شيرازيءَ جي ٻولي سلوڻي ۽ عام فهم آهي. پيٽر اوبريءَ پنهنجي پاڻ کان سوال ٿو ڪري ته انگلستان جي ڪنهن عام ماڻهوءَ، ڪنهن نوجوان يا ڪنهن ٽئڪسي واري آڏو جيڪڏهن شيڪسپيئر جي ڪا سٽ پڙهجي ته، اهڙو ڪو ماڻهو ورلي ملندو جيڪو باقي سٽون برزبان ٻڌائي سگهي.

ڪي ماڻهو اهڙا ته محلاتنا هوندا آهن جو سندن وجود سندن قوم ۽ ثقافت جو اهڃاڻ ٿي پوندو آهي. اهڙا ڀڳتا انسان پنهنجي فڪري، فني، ادبي پورهئي وسيلي پنهنجي قوم جي ماڻهن جو خمير ٻڻجي پوندا آهن. جي اهڙن ماڻهن کي ڪنهن قوم مان ڪاٽو ڪري ڇڏجي ته باقي پويان شايد ئي ڪجهه بچي. دنيا جو سيئي سڏريل قومون نهايت عظيم ادب جون وارث آهن. نه ته پئسا ته دبئيءَ، شارجه وارن وٽ به جام آهن.

سنڌ ۽ سنڌي ماڻهو لاوارث ڪينهن، گهٽ ۾ گهٽ ادبي لحاظ کان. اسان سياسي لاوارثيءَ جو شڪار آهيون، اسان معاشي، سماجي لاوارثيءَ جو شڪار آهيون پر جي اسان پنهنجي ثقافتي، ادبي ورثي تي نظر وجهون ته اسان کي نظر ايندو ته اسان پاڪستان ۾ وسندڙ بين مڙني قومن کان وڌيڪ سگهاري فڪري، ادبي وراثت جا وارث آهيون. پر هڪ نئون الميو جيڪو هن وقت جڙي رهيو آهي ۽ جنهن جا اثر ايندڙ وقت ۾ ظاهر ٿيڻا آهن. سو اهو ته سنڌ جو وچون طبقو ثقافتي ڪسمپرسيءَ جو شڪار ٿي پنهنجي اولاد کي سنڌي پڙهائڻ کان پڙ ڪڍيو بيٺو آهي. ان جو نتيجو اهو نڪرندو جيڪو پنجابي ماڻهن جو پنجابيءَ کان منهن موڙڻ مان نڪتو. سندن ٻوليءَ جي اوسر رڪجي وئي، نتيجي ۾ سندن ثقافتي اوسر به ڏڪجي وئي. نه ته اقبال، فيض، جالب، جهڙا وڏا شاعر اردوءَ ۾ شاعري چو ڪن ها! چا تا سمجهو جي فيض ۽ جالب، پنجابيءَ ۾ پنهنجو ڪلام چون ها ته پنجابيءَ ڪيتري نه اوسر ڪري ها. اسان کي سنڌيءَ سان ائين ٿيڻ ناهي ڏيڻو.

منصور ثاني سائين سچل سرمست به سنڌ جو ۽ سنڌي ماڻهوءَ جو خمير آهي، سچل جي ٻولي به حافظ شيرازيءَ جيان، سلوڻي ۽ عام فهم آهي. وچين طبقي سان واسطو رکندڙ 'ڊگري يافته' ماڻهن کي جيڪڏهن چئجي ته توهان لطيف سرڪار جو مطالعو ڪريو ته نهه پهه جواب ايندو 'ڀٽائيءَ جي سنڌي ڏکي آهي!' هلو ڀلا جي ڀٽائي سرڪار جي سنڌي ڏکي آهي ۽ صرف ان سبب ڪري توهان لطيف سائين کي نٿا پڙهو ته پوءِ ڀلا سچل سائينءَ کي پڙهيو اٿوَ؟ سندس ٻولي ته عام فهم،

صفا سلوڻي آهي. گھڻو ڪري ماڻھن جو جواب وري بہ نھڪر ۾ ايندو آهي. مسئلو لطيف سائينءَ جي ٻولي سولي يا ڏکي ھجڻ جو ناهي. مسئلو اهو آهي تہ اڪثر مڊل ڪلاسي ماڻھو يا تہ ثواب خاطر پڙهندا آهن يا مارڪن خاطر. لطيف سرڪار، سچل سرمست جي مطالعي ۾ ڪهڙو ثواب يا ڪهڙيون مارڪون! علم جي مفهوم کي اسان نهايت سوڙهو ڪري ڇڏيو آهي. علم معنيٰ سرٽيفڪيٽ، ٽپا، ڊگريون!

سچل سائين فارسيءَ ۾ پڻ ڪجھ ڪلام چيو آهي. توڙي جو سنڌيءَ تي فارسيءَ جو وڏو اثر رهيو آهي پر فارسي داني هيئنر سنڌ ۾ پويان پساھ پئي کڻي. ماڻھن ڪان ڪاٿي تو پڇي جو هو پنھنجي لساني، فڪري شاهوڪاريءَ تي محنت ڪندا رهن. مولوي حضرات ۽ انگريزي سنڌن سپ ڪم ڪريو ڇڏي الله بہ خوش، عبدالله بہ خوش!

هن ڪتاب ۾ جيڪي فارسي شعر آهن تن مان گھڻائي سچل سائينءَ جي ڪلام 'ديوان آشڪار' منجھان ڪنيل آهن. ڪنھن بہ شاعر جي شعرن جي چونڊ هڪ اوکو ڪم آهي. هيءَ چونڊ ڪرڻ وقت صرف اها ڳالھ ذهن ۾ رکي وئي هئي اهڙن شعرن جي چونڊ ڪجي جنھن مان سچل سرمست جي سرمستي، منصوريت ۽ لاڪوفيت جي پروڙ پوي. سچل سائينءَ جو ڪجھ فارسي ڪلام سنڌيءَ توڙي اردو ۾ ترجمو تہ ٿيو آهي پر شايد. نوي واري ڏهاڪي کان پوءِ، ان ڏس ۾ ڪو گھڻو ڪم ناهي ٿي سگھيو.

هن ڪتاب جو مقصد پڙهندڙن کي سچل سائين ڏانھن رجوع ڪرائڻ آهي. هيءَ سندس سرمستيءَ جو ڇَسُ وٺڻ جي نينڊ آهي. هيءَ لطيف سرڪار چواڻي، 'پنھون ٽيس پاڻ'، واري عشق جي منزل کي سڃاڻڻ جو هڪ سڏ آهي. هيءَ ڪتاب انسانيت کي ٽڪرن ۾ ورهايل نہ پر ڪُل ڪري ڏسڻ جو عرض آهي. عمر خيام چوي ٿو:

هفتاد دو ملت اند درين دين ڪم و بيش
از ملت هائي عشق دارم درپيش

(هن مذهب ۾ لڳ ڀڳ ٻاهتر فرقا آهن. پر مان عشق جي فرقي سان واسطو رکان ٿو).

الغرض، هيءَ ڪتاب پنهنجي ثقافتي ورثي تي فخر ڪرڻ ۽ مڊل ڪلاسي ڪلچرل ڊپريشن مان نڪرڻ جو هڪڙو نياپو آهي.

اين شراب عاشقان را هر ڪ خورد
مست آمد دائما هوشيار نيست
(شهباز قلندر)

عاشقن جي اها شراب جنهن چکي، اهو هميشہ لاءِ سرمست ٿيو پوي، وري ڪڏهن هوشياريءَ ۾ نٿو اچي.

شفقت قادري

4، جون، 2017

حيدرآباد، سنڌ

1

گر بخوانی دو صد هزار کتاب
مے شود بر تو صد هزار حجاب

جز محبت همه ست گمراهی
اي بجز درد زندگی ست عذاب

این طریقه کدام مے باشد
که نه تقویٰ، نه طاعت و نه حساب

آشکارا گذر ز مذهب ها
در رهِ عشق چه گنه چه ثواب

1

جيڪڏهن تون سوين هزارين ڪتاب پڙهي به ورتا، پوءِ به (پرينءَ سان مُڪا ميل ٿيڻ لاءِ) توتي سوين هزارين حجاب آهن. محبت کانسواءِ گمراهي ئي گمراهي آهي، درد، سوز کان سواءِ زندگي عذاب آهي. هيءَ ڪهڙو طريقو (رستو، واٽ) آهي، جنهن ۾ نه تقويٰ آهي، نه اطاعت ۽ نه ئي پاڻ سان ڪو حساب ڪتاب! "آشڪار" مذهبن کان اُپڙي نِڪرُ، عشق جي راهہ ۾ ڇا گناهہ ۽ ڇا ثواب.

2

در هر دو جهان شرارِ عشق است
زیں شمس و قمر بھارِ عشق است

از کرسی و عرش تا ثریٰ ہم
این جملہ مرغزار عشق است

بنی بجہان چوں خوبرویاں
دانی کہ ہمیں نگارِ عشق است

جزیار دگر طرف نہ بیند
آں دیدہ کہ پر خمارِ عشق است

تاجِ سرِ ماست آشکارا
آں خاک کہ رھگذارِ عشق است

2

ٻنهي جهانن ۾ عشق جي باھ ٽي پڙڪي. هي سج ۽ چنڊ ٻـ عشق جي بهار (ڪري روشن) آهن. فرش کان عرش تائين جو ڪجهه آهي، سو درحقيقت عشق جي ساوڪ (آبادي) آهي. دنيا جي سُهڻن کي ڏسو ڪين لڳي ٿو تـ سندن موچارپ بـ پرينءَ پيار ڪري آهي. جا اک عشق ۾ خماريل آهي، سا اک يار ڪانسواءِ ڪنهن ٻئي ڏانهن ڪجهندي ئي ناهي. "آشڪار" اهو جيڪو عشق جي راھ جي خاڪ آهي، سو منهنجي تـ سِرَ جو تاج آهي.

3

مے کشد عاشق براھش انتظار
بے شمار و بے شمار و بے شمار

کارِ عشق روز و شب باشد ھمیں
اشکبار و اشکبار و اشکبار

مجلس غم داشتن عشاق را
گریہ زار گریہ راز گریہ راز

مے شود عاشق ز عشقش دمبدم
بے قرار و بے قرار و بے قرار

سر مخفی راز پنہاں فاش شد
آشکار و آشکار و آشکار

3

عشق جي راهه ۾ عاشقن جو انتظار؟ بيشمار، بيشمار، بيشمار. رات ڏينهن عاشقن جو ڪم؟ اڪ آلي، اڪ آلي، اڪ آلي. درد جي محفل جو عاشقن تي ڪرم؟ هنجون هارڻ، هنجون هارڻ، هنجون هارڻ. عشق هر لمحي عاشق کي رکيو؟ بيقرار، بيقرار، بيقرار. لڪيل، ڳجهو راز هاڻي آهي آشڪار، آشڪار، آشڪار.

—

4

ے زنم نعرہ انا الحق آشکار
اندریں آخر زماں منصور وار

کوس منصوری بکوبم در جہاں
گر رود سر خوشترم باشد نثار

ہر کہ محروم است از اسرار عشق
کے شودز عاشقان دلفگار

سدا سکندر بود ایں جسم و جاں
بشکنی فتحت شود اے نامدار

4

آشڪارا! مان اناالحق جو نعرو هڻان ٿو. مان هن زماني جو منصور آهيان. مان دنيا اندر منصوري نقارو وڄايان پيو. جڪڏهن منهنجو سِرُ هليو بہ ويو تہ پرواهہ ناهي. سِرُ خوشيءَ سان ان منصوري نقاري تان قربان. اهو جيڪو عشق جي راز کان محروم (ناواقف) آهي، اهو گهايل سينن وارن عاشقن جهڙو ڪيئن ٿو ٿي سگهي! هي جسم ۽ جان تہ سڪندر واري پِٽِ (رڪاوٽون) آهن. اي ناليرا! اهي رڪاوٽون ٽوڙ ۽ سوڀارو ٿي.

نوٽ: ايران جي گلستان صوبي ۾ هڪ اوئلي دفاعي پِٽ موجود آهي، جيڪا ايران کي ترڪمانستان کان ڌار ڪري ٿي، ان ديوار کي سدِ سڪندر چيو ويندو آهي.

5

مے کنم از عشق در ہر کوچہ وبازار رقص
چونکہ مے آید تن وجاں را ازاں اسرارِ رقص

از نوائے چنگ و نے طنبور بشیدا می شود
دم بدم شد زاہد در خواب، در بیدار رقص

از وضائف، از لطائف معرفت حاصل نہ شد
روز شب از درد و غم مشغول اندر کارِ رقص

کہ بیائی سوئے ما ہشدار از خود مے روی
اندریں مے خانہ چوں مستاں کنی یک بار رقص

وقتِ حالت نیست ہردم تا ندانم کے شود
آشکارا ہم چوں شہہ منصور کن بردارِ رقص

5

عشق جي ڪري مان هر گهڙيءَ ۽ هر بازار ۾ رقص ڪيو آهي، (چاڪاڻ جو) منهنجي تن ۽ من ۾ ازلي اسرار رقص جي صورت ۾ ظاهر ٿيا آهن. چنگ، بانسري ۽ تنبوري جي ساز توکي ديوانو ڪري ڇڏيو. زاهدُ ته هر گهڙيءَ غفلت جي خواب ۾ آهي، مان بيداريءَ ۾ رقص ڪيان ٿو. وظائف، لطائف سان پرينءَ جي قربت (معرفت) حاصل نه ٿيندي، صبح شام، درد ۽ سوز ۾ مشغول (هججي) ۽ رقص (جو ڪم ڪجي). جيڪڏهن مستن جي محفل ۾ اچڻ چاهين ٿو ته پنهنجي پاڻ کي وساري اچ. (چاڪاڻ جو) مستن جي مئه خاني ۾ هڪڙي ئي نوع جو رقص (پاڻ وسارڻ) هلندو آهي. "آشڪار"! اڃا اها منزل ته ناهي، پر نه ڄاڻ ته ڪڏهن، منصور وانگر سوليءَ تي رقص ڪرڻو پوي

6

در دیدۂ معشوقاں اسرار ہمے بینم
وا جلوہ گری حسنش اظہار ہمے بینم

در کون و مکاں باشد حقا کہ ظہور او
در دیر خراباتی دیدار ہمے بینم

ایں جملہ تجلی اور گر دیدہ بکشائی
دیوار چہ دروازہ آں یار ہمے بینم

اے شیخ! گرو باید تسبیح و مصلا را
یک لمحہ، نورش در زنار ہمے بینم

6

معشوقن جي اک ۾ راز ڏنو اٿئون. هن حُسن جي جلوي جو اظهار ڏنو اٿئون. ڪنڊ ڪڙڇ ۾ هن جو ظهور ئي تہ آهي. آتش پرستن جي عبادتگاهہ ۾ بہ پرين ڏنو اٿئون (پرين هر جاءِ تي موجود آهي، سندس موجودگي مسجد، مندر، ڪليسا، مڙهيءَ جي محتاج ناهي). جي اک کولي ڏسين توکي تہ هر شيءِ سندس تجلي لڳندي، ڪهڙي ديوار ۽ ڪهڙو دَرُ! هر جاءِ پرين ڏنو اٿئون. اي شيخ (ملان)! تسبيح ۽ مصلي کي پاسي تي رکي ڇڏ. زُنار ۾ پرين جي نور کي ڏنو آٿئون.

نوٽ: زُنار، جڻيو ، هڪ ڏور جيڪا ڪي عيسائي پنهنجي چيلهہ جي چوڌاري ۽ هندو برهمڻ پنهنجي سيني تي، آڏي پڌندا آهن.

7

بزرگی، پارسائی را نہ دانم
عداوت، آشنائی را نہ دانم

کہ گم گشتیم در دریائے حیرت
ہماں جا چوں چرائی را نہ دانم

چوں رفتم از تن خاکی بیک بار
بہ بے خود خود نمائی را نہ دانم

بگیرم راہ عشق و درد و غم را
ہماں زھدِ ریائی را نہ دانم

اگرچہ شعلہ ء نورش بہ بینم
سیاہ و روشنائی را نہ دانم

کجا رفتم زخود رفتیم بارئ
گدائی بادشائی را نہ دانم

7

بزرگيءَ، پارسائيءَ کي نہ ڄاڻان، ڏوريءَ، ويجھڙائيءَ کي نہ ڄاڻان. مان حيرت جي درياءَ ۾ گم آهيان. 'ڇو' ۽ 'ڇالاءِ' کي نہ ڄاڻان. هڪ پيرو خاڪي جسم منجهان نڪري اچڻ کانپوءِ بيخود آهيان. خود نمائيءَ (ڏيکاءَ) کي نہ ڄاڻان. عشق جي، درد ۽ سوز واري راهہ تي آهيان. زهد ۽ ڪوڙي عبادت (ڍونگ) کي نہ ڄاڻان.ها، هن جو نور پسان پيو روشنيءَ، اونداهيءَ کي نہ ڄاڻان.پنهنجي پاڻ منجهان نڪرڻ کانپوءِ نہ ڄاڻ تہ ڪاٿي آهيان. بادشاهيءَ، فقيريءَ کي نہ ڄاڻان.

8

نہ من دیندار بے دینم چہ مے دانیدا اے یاراں
نہ از آنم از انینم چہ مے دانیدا اے یاراں

نہ ہندیم، نہ سندھیم، نہ پنجابی نہ دکھنی ام
نہ من از ملک قسطینم چہ مے دانیدا اے یاراں

نہ عربی ام، نہ شامی ام، نہ مصری ام، نہ رومی ام
نہ از چینی وما چینم چہ مے دانیدا اے یاراں

نہ شیرازی نہ حلبی ام، نہ ایرانی نہ تورانی
نہ من از خاکِ غزنی ام چہ مے دانیدا اے یاراں

بہر مظہر نگار آمد، نہاں بُد آشکار آمد
عجب اسرار مے بینم چہ مے دانیدا اے یاراں

8

ديندار يا بي دين، ڇا آهيان توهان ئي ٻڌايو يارو. مان نہ هِتان جو. نہ هُتان جو ڪجهہ توهان ئي ٻڌايو (تہ ڪٿان جو آهيان) يارو. نہ هندي آهيان. نہ مان سنڌي . نہ پنجابي، نہ دڪني، نہ ئي قسطنطنيہ (ترڪي) جو. توهان ئي ٻڌايو يارو. نہ عربي، نہ شامي، نہ مصري، نہ رومي، چيني بہ ناهيان. توهان ئي ٻڌايو يارو. نہ شيرازي، نہ حلبي (حلب شهر جو). نہ ايراني. نہ توراني (تور پرڳڻو وچ ايشيا جو رهواسي). نہ غزني (افغانستان جو). توهان ئي ٻڌايو يارو. هر مظهر ۾ هُو عيان آهي. لڪل آهي. عجب اسرار ڏنا اٿم. توهان ئي ٻڌايو يارو.

9

در دلِ عشاقہا ایں بے قراری تابہ کے
نالہا، فریادہا و زار و زاری تابہ کے

و ملازمت، وشکایت سر نے بچیم ما
در ریت ایں دید ہا را انتظاری تابہ کے

دلدل عشقت ربود از زمامِ اختیار
اختیارم رفتہ است بے اختیاری تابہ کے

اے زتیغ نازو غمزہ عاشقاں رامے کشی
بر سر مشتاقہا ایں حکم جاری تابہ کے

از طرف دلدار آمد آشکار ایں جواب
کز غم ایامہا رامے شماری تابہ کے

9

عاشقن جي دل ۾ هيڙي بيقراري، ڪيستائين! روئڻ، هنجون هارڻ، زارو زاري، ڪيستائين! هر ملامت، هر شڪايت پنهنجي سِرَ تي سلم. هن ديد کي (تنهنجي ديدار جي) انتظاري، ڪيستائين! عشق جي تيز رفتار گهوڙي جي واڳ منهنجي هٿن مان ڇڏائجي وئي آهي، منهنجو پاڻ تان اختيار ويو. هيڙي بي اختياري، ڪيستائين! عاشقن کي نازن ۽ ادائن جي تلوار سان قتل تو ڪرين، پنهنجن مشتاقن مٿان هيڙو حڪم، ڪيستائين! "آشڪار" يار جي طرفان نياپو آيو آهي، 'ڏکن جا ڏينهن ڳڻيندين، ڪيستائين!'

10

عشق بے نام و نشاں ست تُو خود مے دانی
ذات آں عین و عیاں ست تو خود مے دانی

عاشقاں رقص کناں بر در تو مخمور اند
گریہ و نالہ فغاں ست تو خود مے دانی

اندریں درد فراقت، عمرم مے گذرد
ایں عیاں راچہ بیاں ست تُو خود مے دانی

زیستن بجز تو دریں عالم دشوار بسے است
حالتم بیں کہ چناں ست تُو خود مے دانی

آشکار ست کہن سال بدانی صنما
در خیالِ تو جواں ست تو خود مے دانی

10

عشق جو ڪو نالو ڪو نشان ناهي هوندو (عشق نالي، نشان، اهڃاڻ، ڏيکاءَ کان مٿاهون ٿيندو آهي). تون تہ ڄاڻين ٿو. اها ذات عين ۾ عيان آهي، تون تہ ڄاڻين ٿو. خماريل عاشق تنهنجي در تي رقص ڪري رهيا آهن، هنجون هاري رهيا آهن، تون تہ ڄاڻين ٿو. ڦوڙائيءَ جي درد ۾ حياتي گهاريان پيو، منهنجي حالت عيان آهي، ان جو (تو آڏو) ڪهڙو بيان ! تون تہ ڄاڻين ٿو.تو سواءِ، هن دنيا ۾ جيئڻ ڏکيو آهي، سڀ ڪجهہ منهنجي حالت مان ظاهر آهي، تون تہ ڄاڻين ٿو.'آشڪار' آهي تہ پوڙهو پر اي محبوب! تنهنجي خيال ۾ (تنهنجي سار جي ڪري) جوان آهي، تون تہ ڄاڻين ٿو.

11

ساقیا، دہ مرا پیالہ شراب
تا شود محو ز گناہ و ثواب

کن مرا مست در جہاں ہمچوں
دل گداز و ہمیشہ چشم پر آب

ساقیا، آزاد تو ز ہستی کن
لیل و نہار مرا بمستی کن

بے خبر از دو عالم ہمچوں
چہ بلندی وچہ ز پستی کن

ساقیا، از مے لبالب کن ایاغ
خاطر از بوئش شود چوں باغ باغ

بسکہ غم دارم ز دوری یارِ خویش
یار مے جوئم کہ چشمش چوں چراغ

11

ساقي! مون کي شراب جو پيالو ڏي تہ جيئن مان گناهہ ۽ ثواب (جا مسئلا) وساري ڇڏيان. مون کي هِن جهان ۾ ائين مست ڪر، تہ جيئن منهنجي دل هميشہ گداز هجي ۽ اک هميشہ آلي. ساقي! مون کي هستيءَ جي قيد کان آزاد ڪر. منهنجا ڏينهن رات مستيءَ سان پري ڇڏ. مان پنهي جهانن کان بيخبر ٿي وڃان، اوچائيءَ ۽ پستيءَ جي پرواهہ مان منهنجي جان آجي ٿئي. ساقي! پيالي کي شراب سان ٽمٽار ڀر. ان (شراب) جي خوشبوءِ سان منهنجي دل باغ باغ ٿي وڃي. پنهنجي يار کان دوريءَ جو درد اٿم، يار! جنهن جو اکيون ٻرندڙ ڏيئي جهڙيون آهن.

12

ہر کجا آں شاہ عشق خیمہ زد
ہر کسے را زیرِ فرماں آورد

عقل را آں جانہ جائے رفتن است
ہم زایماں کیش دین برگشتن است

عشق شاہ است و عقل درباں او
ایں سپاہی یک بود سلطانِ او

عشق مے باشد ہمہ آگاہِ راز
عشق اندر ہر دو عالم شاھباز

اے پسر جز عشق دیگر راہ نیست
عشق سلطان است دیگر شاہ نیست

عشق جسم و جاں را سازد فنا
از فنا مے آورد سوئے بقا

عقل گوید طاعت و تقویٰ بکن
عشق گوید خویش را رسوا بکن

عقل گوید از ملامت دور باش
عشق گوید ملحد مشہور باش

عقل مے گوید برو افگن نقاب
عشق مے گوید بروں شو از حجاب

عقل گوید سجد و سجا دار
عشق گوید کن تیاری سوئے دار

عقل گوید از بدی پرہیز کن
عشق گوید نیک و بد آمیز کن

عقل گوید پارسائی کن بسے
عشق گوید بے نوائی کن بسے

عقل مے گوید تو در ہستی بیا
عشق مے گوید تو در مستی بیا

عقل را دانی کہ در تقلید شد
عشق را خوانی کہ صد توحید شد

ملک و جاہ و تخت خواھی در جہاں
کے شوی تو از گروہِ صوفیاں

با غلامانِ لطیف و تخت زر
کے شوی از راہ معنیٰ باخبر

با حکیماں و ندیمانِ جہاں
کے رسی اندر طریقِ عاشقاں

پردہ را اول از خود تو باز کُن
وانگہے برخیز و رہ را ساز کُن

اے وصالت گشتہ برمن آشکار
مے بُرد فردا مرا درپائے دار

12

عشق بادشاهه جتي ٿي پنهنجا خيما کوڙيا، اُتي هر ڪنهن کي پنهنجو ٻانهو ٻڌائي ڇڏيائين. عقل ان جاءِ تائين رَسي نٿو سگهي. اُتي دين ۽ ايمان جو سُوال ئي ناهي رهندو. عشق بادشاهه آهي ۽ عقل دربان. هيءَ (عقل) پيادو آهي ۽ هو (عشق) سلطان. عشق متي ڪان پير تائين راز، رمز جو چاڙهو. عشق پنهي جهانن ۾ شهباز آهي. اي پُٽ! عشق ڪانسواءِ ڪا ٻي وات ڪانهي. عشق شاهن جو شاهه آهي، ڪو عام بادشاهه ناهي. عشق جسم ۽ جان کي فنا جو درس ڏيندڙ آهي ۽ انهيءَ فنا ۾ ئي ته بقا آهي. عقل چوي ٿو ته تقوي ۽ اطاعت اختيار ڪر. عشق چوي ٿو ته پنهنجي پاڻ کي خوار ڪر. عقل چوي ٿو ته ملامت کان پري ڀڄ. عشق چوي ٿو ته مشهور (بدنام) مُلحد ٿي. عقل چوي ٿو ته مُنهن ڍڪ (پاڻ تي پوش چاڙهه). عشق چوي ٿو ته سڀ حجاب ترڪ ڪر. عقل چوي ٿو ته تسبيح ڪڻ، مصلي تي ويهه. عشق چوي ٿو ته سُوليءَ تي چڙهڻ جي تياري ڪر. عقل چوي ٿو ته بديءَ کان پرهيز ڪر. عشق چوي ٿو ته نيڪي ۽ بديءَ کي هڪ ڪري ڇڏ. عقل چوي ٿو ته پرهيزگار، پارسا ٿي وڃ، عشق چوي ٿو ته مات ٿي وڃ. عقل چوي ٿو ته هستيءَ (بود) ۾ اچ. عشق چوي ٿو ته مستيءَ (نابود) ۾ اچ. عقل رڳو تقليد سُڃاڻي. عشق سَوَ توحيد سُڃاڻي. هِن جهان ۾ توکي شان شوڪت، تخت تاج ۽ مال ملڪيت ٻه گهرجي، پوءِ تون ڪيئن ٿو صوفين جي سَٿ جو ساٿي ٿي سگهين! تخت تاج، مال ملڪيت جا غلام (حق جي) راهه جي معنيٰ جو ڏس پتو ڪيئن ٿا لهي سگهن! دنيا جا داناءَ ۽ دنياداريءَ جا ستارا، عاشقن جي طريقت ڪيئن ٿا سِکي سگهن! پهريان پنهنجي پاڻ تان پردا هٽاءِ، پوءِ ان (عشق جي) راهه تي پير رک. (پرين) تنهنجي ميلاپ جو راز مون تي آشڪار آهي. ها، سوليءَ ۾ آهي يار جو وصال.

13

من با و مست یار مست بما
تا کہ از عہد دا دوست بما

طرف دیگر نظر نینہ ازد
دیدہ در دیدہ کردشت بما

چشم مخمور و جام در دستش
بکنار آمدہ نشست بما

توبہ کن از ثواب و جرم گناہ
اندریں رہ کمر بہ بست بما

دوست را مونسی و ھم نفسی
چند ایامہا گذشت بما

آشکارا تو شادباش صنم
عہد نامہ وفا نوشت بما

13

مان يار سان مست آهيان ۽ يار مون سان مست آهي. ايتري قدر جو يار مون سان عشق جو وچن بہ ڪري ڇڏيو آهي. منهنجو يار ڪنهن ٻئي ڏانهن ڏسي بہ نٿو. منهنجون ۽ يار جون نظرون هڪ ٻئي سان اِئين جُڙيل آهن. يار جون اکڙيون خماريل آهن ۽ سندس هٿڙن ۾ پيالو آهي. (ان انداز ۾) يار منهنجي پير ۾ وينل آهي. گناهہ ۽ ثواب (جي چڪرن) کان توبهہ! ان ڳالهہ ۾ يار بہ مون سان ٻڌل آهي. يار سان منهنجي جيڪا انسيت ۽ ويجهڙائي آهي، سا نئين ناهي. اهو قصو تہ وڏي وقت کان پيو هلي. اي آشڪارا! تنهنجو يار سدا خوش هجي، جنهن توکي وفا جو عهد نامو لکي ڏنو آهي.

14

ای کہ باتیغ عشق کشتۂ ما
دست از جسم و جاں کہ شستۂ ما

چونکہ واقف شدم در اسرارش
سبحہ و زنار را گسستۂ ما

پیش محبوب آشکارا ہیں
قدر عالیست دل شکستۂ ما.

14

اسان جيڪي عشق جي تلوار سان قتل ٿيل آهيون. اسان جيڪي پنهنجي جسم ۽ جان کان آجا ٿيل آهيون. جڏهن عشق جي رمز جي پروڙ پئي، تڏهن تسبيح ۽ زنار ڇني ڇڏيم. اي آشڪار! ڏس ته پرين ۽ وٽ، تنهنجي ٽُٽل دل جو ڪيترو نه قدر آهي.

–